

Aspecte ale istoriografiei maghiare din secolul al XIX-lea vis-a-vis de revoluția românească de la 1848 din Transilvania

Sorin Vasile Hendea

Evenimentele revoluționare de la 1848-1849 reprezintă, alături de episodul formării statelor naționale moderne, un moment de cotitură în evoluția lumii moderne universale, fiind perceput ca atare, atât de către școlile istoriografice cât și de opinia publică. Revoluția românească pașoptistă se impune a fi percepută în contextul european care a generat-o și, cu precădere, sub impulsul transformărilor suferite de societatea românească în deceniile premergătoare anului 1848. La acea dată revoluționarul muntean Nicolae Bălcescu aprecia originalitatea revoluției române, considerând, pe bună dreptate, că aceasta "n-a fost un fenomen neregulat, efemer, fără trecut și viitor, fără altă cauză decât voința întâmplătoare a unei minorități sau mișcarea generală europeană "și că revoluția generală "fu ocazia, iar nu cauza revoluției române ", aceasta cu atât mai mult cu cât - aprecia Bălcescu- "cauza ei se pierde în zilele veacurilor "".

Istoriografia românească a abordat sistematic evenimentele din urmă cu 150 de ani, literatura de specialitate îmbogățindu-se astfel cu numeroase volume dedicate problematicii în discuție.

Preocupări istoriografice de partea română, direcționate spre realitățile anilor 1848-1849, au existat și în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. De remarcă ar fi, în primul rând, lucrările celor doi mari contemporani ai revoluției: Alexandru Papiu Ilarian² și George Bariț³. Volumul al II-lea al "Istoriei românilor din Dacia Superioară " a lui Papiu e consacrat în întregime istoriei a trei luni (martie - mai) din anul 1848. De asemenea, aproape întreg volumul al II-lea din "Părți alese din istoria Transilvaniei", avându-l ca autor pe George Bariț, tratează evenimentele din 1848-1849.

De o atenție sporită s-au bucurat evenimentele pașoptiste din partea istoriografiei maghiare, astfel încât primele realizări în acest sens datează încă din a doua jumătate a secolului trecut.

În continuare ne-am propus să pătrundem în realitățile transilvănene ale perioadei respective, oprindu-ne atenția asupra raporturilor româno-maghiare din perioada revoluției și a evenimentelor petrecute la Blaj în luna mai a anului 1848, făcând apel în acest sens la câteva lucrări de referință din istoriografia maghiară de secol XIX.

Istoricii maghiari acordă un spațiu considerabil problemei "uniunii" Ardealului cu Ungaria, uniune care -consideră aceștia- ar fi garantat victoria contra habsburgilor și separarea de Imperiul austriac. Astfel istoricul maghiar Gracza György tratează într-o lucrare de mare întindere , intitulată "Az 1848-49-iki magyar szabadságharcz története"⁴ și problema "uniunii". Acesta apreciază că primele încercări promițătoare pe calea "uniunii" s-ar fi realizat încă de la 1790, atunci când clasa politică din Ardeal, liderii acesteia "întreprind deja primii pași spre uniune". Inițiativa venită dinspre Ardeal a fost bine primită de către cercurile politice de la Buda, în titulatura regelui Ungariei fiind inclusă din acel moment și deținerea Ardealului: "Ardealul aparține coroanei maghiare, este parte inseparabilă a

¹ Victor Chereșteșiu, *Adunarea Națională de la Blaj*, Editura Politică, București, 1966, p. 166-167

² Alexandru Papiu Ilarian, *Istoria românilor din Dacia Superioară*, vol. I-II, Viena, 1852, ed. a II-a

³ George Bariț, *Părți alese din istoria Transilvaniei*, vol. II, Sibiu, 1890

⁴ Gracza György, *Az 1848-49-iki magyar szabadságharcz története (Istoria războiului de eliberare maghiar din anii 1848-49)*, vol. I-V, Ediția Lampel Robert, Budapesta, 1894-1898

acesteia"⁵. Sunt marcate apoi eforturile depuse de "ardeleni" în anii următori în vederea consolidării uniunii cu Ungaria, astfel încât în prejma anului 1848, în pragul revoluției, "problema uniunii era deja decisă", consideră istoricul maghiar. Era vorba, în viziunea autorului, despre o opțiune politică ,care avea la bază ideea conform căreia "atât în Ardeal, cât și în Ungaria...uniunea poate fi doar favorabilă ambelor părți de țară"⁶.

Evenimentele revoluționare din Ungaria, din primăvara anului 1848, au stârnit manifestații de bucurie în rândurile populației maghiare din Ardeal. Mai mult decât atât , autorul maghiar afirmă că "chiar și populația românească s-a bucurat", astfel încât la 30 aprilie, în timpul primei adunări de la Blaj, "a fost salutată uniunea"⁷.

Aceeași idee a unei colaborări și simpatii românești față de transformările revoluționar-democratice produse în Ungaria este lansată și de Dr. Szalay József și Baroti Lajos în lucrarea "A magyar nemzet története"⁸. Aceștia, la rândul lor, arată că "și românii inițial și-au arătat mulțumirea față de transformările noastre naționale și s.-au exprimat în acest sens în cadrul adunării populare de la Blaj din 30 aprilie"⁹.

În viziunea autorilor maghiari ruptura dintre cele două revoluții, maghiară și română, s-ar fi produs după 30 aprilie 1848, ca urmare a manevrelor acelor "instigatori români" care erau ostili revoluției maghiare. Istoricii maghiari citați anterior văd în acei cărturari români care s-au opus "uniunii" un element destabilizator, întrucât aceștia au îndemnat poporul să denunțe "uniunea" cu Ungaria și au declanșat contrarevoluția românească din Ardeal.

Astfel, Gracza György vorbește despre mișcările diversioniste și propaganda antimaghiară desfășurată de cercurile românești. La acestea mai adaugă și acele promisiuni ,mincinoase în viziunea sa, cu privire la întemeierea unei Daco-României, realizabilă prin unirea Ardealului cu Moldova și Muntenia. Istoricul maghiar consideră că din acel moment populația românească a început să oscileze în privința "uniunii", dar "cu toate acestea - consideră autorul- (populația-n. ns.) încă mai avea o atitudine calmă"¹⁰ . Însă trecerea preoților și a episcopului Andrei Șaguna de partea "agitatorilor" a făcut posibil -consideră autorul - ca să izbucnească "pomiurile sălbatice" ale românilor ardeleni, acțiunile lor fiind îndreptate împotriva secuilor și a maghiarilor.

Istoricul Horváth Mihály adoptă o atitudine și mai tranșantă apreciind, în lucrarea "Magyarország függetlenségi harcának története -1848 és 1849-ben"¹¹, că revenirea Austriei din șocul produs de amploarea mișcărilor revoluționare vieneze ar fi permis acesteia organizarea represariilor. Autorul consideră că și împotriva uniunii "au început imediat agitațiile secrete, care apoi, zi de zi, au luat amploarea unui conflict deschis"¹².

În acest context introduce Horváth Mihály activitatea emisarilor "câștigați prin bani și promisiuni oficiale", ei declanșând "agitațiile în rândul românilor"¹³. Istoricul maghiar consideră că românilor li s-ar fi făcut numeroase promisiuni de ordin economic, în primul rând, în cazul în care ar merge alături de împărat, împotriva revoluției maghiare.

⁵ *Ibidem*, vol. I p. 293

⁶ *Ibidem*, p. 294

⁷ *Ibidem*

⁸ Dr. Szalay József, Baroti Lajos, *A magyar nemzet története (Istoria națiunii maghiare)*, vol. I-IV, Budapesta, 1896

⁹ *Ibidem*, vol. IV, p. 461

¹⁰ Gracza György, *op. cit.*, vol. I, p. 295

¹¹ Horváth Mihály, *Magyarország függetlenségi harcának története -1848 és 1849-ben (Istoria războiului de independență al Ungariei din 1848-1849)*, vol. I-II, 1865

¹² *Ibidem*, vol. I, p. 44

¹³ *Ibidem*, p. 47

Dr. Szalay József adoptă și el aceeași poziție cu privire la revoluția românilor transilvăneni, plasându-l în fruntea așa numitei "reacțiuni" românești pe episcopul Andrei Șaguna. Autorul maghiar consideră că activitatea diversionistă a acestuia nu ar fi fost deloc benefică revoluției maghiare deoarece "la cea de a doua ședință de la Blaj, la care au luat parte în jur de 15000 de oameni, s-a înregistrat o atitudine dușmănoasă contra noastră"¹⁴.

Paradoxal însă, lucrurile merg până acolo încât Gracza György contestă chiar și legitimitatea Adunării naționale de la Blaj din 15 mai 1848, văzând în aceasta rezultatul politicii diversioniste promovată de episcopul Andrei Șaguna. Ierarhul ortodox este acuzat de faptul că ar fi transformat adunarea preoților români, anunțată pentru 14-15 mai, într-o mare adunare populară¹⁵. Această acuză nefondată a istoricului maghiar nu este acceptată însă nici chiar de Szalay József și Baroti Lajos, cei care recunosc faptul că încă de la 30 aprilie 1848 s-a hotărât de către români organizarea unei noi adunări populare, tot la Blaj, pentru ziua de 15 mai, care-și propunea "a lua o hotărâre în problema uniunii și a doleanțelor românilor"¹⁶.

Revenind la expunerea lui Gracza György, vom remarca tonul critic utilizat de acesta în momentul în care face referiri la discursul rostit de profesorul Bărnăuțiu în duminica din 14 mai, considerând că revoluționarul român "a vorbit cu ură la adresa națiunii maghiare,...a pledat împotriva uniunii, alimentând agitațiile mulțimii..., a adus injurii la adresa clasei conducătoare..."¹⁷. Autorul remarcă, de asemenea, prezența la adunare "a tuturor liderilor agitatori", în frunte cu Treboniu Laurian, Bărnăuțiu și Șaguna. Sesizează prezența lui Avram Iancu și Axente, "acești doi oameni-monștrii, pe ale căror mâini s-a încheșat sângele atâtor maghiari nevinovați"¹⁸, consideră același autor.

Dar și istoricul Horváth Mihály atacă în lucrarea sa poziția episcopului Andrei Șaguna și a profesorului Simion Bărnăuțiu, considerând că aceștia, prin poziția adoptată, nu au urmărit calmarea spiritelor. Dinpotrivă, istoricul maghiar subliniază că Bărnăuțiu "a îndemnat pe tinerii preoți...să instige credincioșii împotriva uniunii"¹⁹, reușind în bună parte acest lucru. Critici vehemente le sunt aduse și celor doi episcopi români, ortodox și unit, deoarece nu au luat o atitudine constructivă, în favoarea "uniunii", ci din contră, ei "au negat uniunea, au instigat poporul la ură împotriva ungarilor și se străduiesc, pe moment, să perpetueze relațiile bune cu împăratul"²⁰.

Programul revoluționarilor transilvăneni, redactat la Blaj în 16 puncte, este văzut de către Horváth Mihály ca fiind nerealist, întrucât "cele mai multe puncte au fost fără rost (exprimate-n. ns.)", apreciază acesta. Autorul consideră că acest program devine caduc în condițiile în care la acea dată Ungaria se conducea după noul sistem legislativ democratic adoptat la Pozsoni -conform căruia Ardealul era integrat Ungariei-, sistem care "proclamă drepturi egale și libertăți, atât cetățenești cât și confesionale, pentru toate națiunile, deci, în egală măsură și pentru români, fără nici un fel de constrângeri"²¹.

Realitatea istorică ne-a dovedit însă faptul că acea proclamație a românilor transilvăneni a fost una legitimă și justificată, cu atât mai mult cu cât ea a fost adoptată de mulțimea adunată pe Câmpia Libertății de la Blaj -de cei aproximativ 40000 de români

¹⁴ Dr Szalay József, Baroti Lajos, *op. cit.*, vol. IV., p. 461

¹⁵ Gracza György, *op. cit.*, vol. I, p. 295

¹⁶ Dr. Szalay József, Baroti Lajos, *op. cit.*, vol. IV, p. 461

¹⁷ Gracza György, *op. cit.*, vol. I, p. 296

¹⁸ *Ibidem*

¹⁹ Horváth Mihály, *op. cit.*, vol. I, p. 53

²⁰ *Ibidem*, p. 55-56

²¹ *Ibidem*, p.59

prezenți acolo- în deplină cunoștință de cauză, fiecare punct votat fiind în prealabil citit și explicat pe înțelesul tuturor celor prezenți la adunare.

Informații false cu referire la acțiunile românilor ardeleni apar și în presa maghiară a acelei perioade. Astfel, într-un număr din *Közlöny* (Buletin Oficial) se arată, printre altele, că în momentul prezentării programului de la Blaj "românii din comitate...s-au întristat, văzând că și cei mai reprezentativi lideri ai lor...au devenit victimele unor interese, care-i determină să se ridice împotriva uniunii"²². În același articol, intitulat sugestiv "A balásfalvi gyulés" (Adunarea de la Blaj), este atacată doleanța românilor de a fi reprezentați în organele de conducere, considerându-se că această cerere este nefondată atâta timp cât acolo "sunt reprezentate nu națiunile ci clasele", astfel încât -apreciază redactorii maghiari- "nobilul român are exact aceleași drepturi ca și nobilul maghiar, și astfel poate să fie ales", asemeni oricărui maghiar²³.

Criticile la adresa revoluționarilor români nu se opresc însă aici, astfel încât, conform istoriografiei maghiare, ei s-ar face vinovați și de boicot împotriva unei posibile "înțelegeri" româno-maghiare. Mai mult chiar, istoricii maghiari lansează ideea conform căreia după desfășurarea celei de a treia adunări de la Blaj, din 16 septembrie 1848, liderii români s-ar fi retras și "au hotărât în secret excluderea maghiarilor și ridicarea unei Daco-Românii"²⁴.

De asemenea, profesorul Bărnăuțiu este acuzat de a fi înarmat poporul și de a-l fi îndemnat la "încălcări îngrozitoare de care sunt capabile numai masele sălbatice, needucate"²⁵. În acest context intervine spiritul civilizator al Ungariei, materializat prin încercările "unioniste" ale acesteia, desfășurate pe fundalul creat de izbucnirea revoluțiilor pașoptiste! Divergențele care au caracterizat raporturile româno-maghiare din perioada respectivă, având la bază problema "uniunii", sunt atribuite de către istoriografia maghiară a secolului trecut -în mod eronat- exclusiv lipsei de transparență și toleranță ce i-ar fi caracterizat pe tinerii revoluționari români.

La finalul acestei modeste investigații s-ar impune a fi trasate câteva concluzii pertinente. Putem astfel constata că istoricii unguri au abordat chestiunea în cauză cu mai multă tenacitate și consecvență, de pe poziții de partizanat, încercând să scoată în evidență legitimitatea revendicărilor exprimate de revoluția maghiară. În această literatură de specialitate nu este însă regăsită suficient poziția populației românești, revendicărilor și aspirațiile acesteia, doar eventual în măsura în care aceste acțiuni contraveneau intereselor revoluției maghiare.

Ținând cont de realitățile exprimate anterior, considerăm că este în continuare de datoria istoricilor români de a surmonta acest handicap, cu atât mai mult cu cât până în prezent au fost publicate doar sporadic câteva ediții de documente, o serie de studii și articole pe această temă, care -în marea lor majoritate - tratează destul de superficial aceste probleme, lipsind coerența în derularea evenimentelor.

²² *Közlöny* (Buletin Oficial), Budapesta, nr.5, 13 iunie 1848, p.2-3

²³ *Ibidem*

²⁴ Dr. Szalay József, Baroti Lajos, *op. cit.*, vol. IV, p.480

²⁵ *Ibidem*

**Aspects of XIX-th Century Hungarian Historiography
Concerning 1848 Romanian Revolution**
(Summary)

The "union" of Hungary and Transylvania was methodically approached by Hungarian historiography, since first years after the 1848 events. In an erroneous way, these historians explained the failure of the revolution by absence of co-operation and understanding that characterized the Romanian revolutionists. More, it became general in Hungarian historiography the term of " counter-revolution ", used in defining the Romanian revolutionary action from 1848. It was a natural reality: the Romanian revolutionists refused to co-operate with the Hungarian ones, because the last ones decided the " union " of Transylvania and Hungary, despite the will of Transylvanian Romanians.